

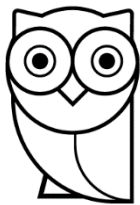
Undervisningsforløb:

Lokalhistoriske kildepakker – Vesterbro (Boligforhold og levevilkår)

Kildemateriale: Erindring nr. 662 – Ingeborg Bak, 1995

Uddrag af Ingeborg Baks pensionisterindring fra 1995. Her fortæller hun om sin barndom og opvækst i begyndelsen af 1900-tallet i det fattige og overbefolkede Vesterbro.

Find den samlede erindring her: <https://kbharkiv.dk/permalink/post/18-21433>

KØBENHAVNS
STADSARKIV

Født i en baggård i Saxogade, kan nogen være født mere elendigt. I 1908 var Saxogade regnet for at være en af de værste gader i København. Der var mange usle baggårdslejligheder, fattige og uhumske arbejdsboliger opført omkring århundredeskiftet, da der var gået spekulation i byggeriet udenfor det egentligt København og især på Vesterbro og Nørrebro skød ejendomme med smålejligheder op, så tæt op ad hinanden, som det var muligt, på det mindst muligt areal. Den begyndende industri trak mange fattige landarbejdere til hovedstaden og derfor blev der brug for mange boliger. På Nørre- og Vesterbro byggedes tæt, med mange triste baggårde. Her levede arbejdere deres triste hjemmeliv blandt lokummer og skraldebøtter, hvor rotterne løb i gårdene om natten. Mange var bange for at gå på lokummet om aftenen, derfor havde man pottes og spande i lejlighederne. Om morgenen så man ofte husmødre, med potten under forklædet, skynde sig ned til potterummet i gården. Det skete også, at der klaskede en avispakke ned i gården - fyldt med lort. Der var meget svineri i de små lejligheder, hvor ofte en halv snes mennesker opholdt sig i to små værelser. Børnene sov tit både 3 og 4 i een seng. Mange huse var fyldt med væggelus og lopper. Tuberkulose, difteritis og skarlagensfeber ryddede godt op i de store børneflokke.

(1)

Det første jeg husker fra min barndom var en lille to værelses lejlighed i et lille hus på Vesterfælledvej, hvor min bror, der var knap 3 år yngre end jeg, boede sammen med min far og mor. Jeg havde haft en bror, der var 4 år ældre end jeg, men han døde af mavecancer i

en alder af 7 år. Huset i boede i var på 3 etager og i gården var der hønsegård. Vi boede lige op til Carlsberg, og når det var fyraften myldrede det med arbejdere, der skulle hjem. Den største strøm gik mod Istedgade, med de mange sidegader, hvor de fleste boede. På lønningsdagen var der især leben, da holdt der handlende med frugtvogne og lignende, udenfor og der var en livlig handel. Der blev fyret barske vittigheder af ind i mellem. Lige overfor, hvor vi boede var en stor mark, hvor der gik køer, og på denne mark, var en grøft med udløb fra Carlsbergs wc'er, der var mange uhumskheder deri.

(1-2)

Da jeg var 6 år flyttede vi ind til Estlandsgade, hvor jeg boede hele min barndom og tidligste ungdom. Jeg husker tydeligt, da vi flyttede. Min far havde lejet en trækvogn, hvorpå kunne være få møbler, et ovalt bord, 4 træstole, en kommode, en Chaiselong, dobbeltsenge og vore to jernsenge samt et klædeskab og et par kasser med køkkentøj blev læsset på af 2 gange.

Vi syntes jo, det var spændende, men vi flyttede fra et forholdsvis frisk og luftigt sted ind til slummen på Vesterbro. Det var en lille to værelses lejlighed, i soveværelset var gråmalede vægge, man tapetserede ikke der, da det myldrede med væggetøj i disse ejendomme, men min mor fik gjort det helt hyggeligt i stuen med fine stivede lyseduge på bordet og kommoden og nogle litografier på væggen.

(2-3)

Vi boede nu i Estlandsgade, i en ejendom, der allerede dengang var saneringsmoden og først nu en halv snes år siden, er den revet ned. Ejendommen var meget dårligt vedligehold, snavset og en mørk trappeopgang, hvor der i stuen var udgang ad nogle trapper ned til kælderen og igennem den ud i gården. Vi skulle selv vaske trapperne og de var hvidskurede, og så blev der strøet sand på. I gården var tørrestativer, hvor man kunne trække snore til storvasken, som foregik i en mørk kælder ved en lille petroleums lampe. Dagen før, der skulle vaskes, satte man tøjet i blød i soda i et stort trækar, der hørte til kælderen, hvor der også stod en vaskebæk og en gruekedel, som man fyrede i med kul eller brænde. Tøjet blev først kogt i brunsæbe, så skuret på et vaskebræt, og skyllet i koldt vand, hvorefter det blev kogt endnu engang i standsæbe, der blev snittet i tynde strimler, så blev det skyllet endnu engang og vredet.

(4)

gården, hvor tøjet blev hængt til tørre, var der også en masse småunger, der brugte gården som legeplads og legede tagfat mellem lagnerne. Moderen kunne så holde øje med deres afkom, ved at kigge ud ad køkkenvinduet og følge med. Samtidig kunne hun holde øje med om Fru. Petersens vasketøj var vasket ordentligt og hvor meget, hun havde. Der var megen sladder mellem de hjemmegående kommer, og tit kom de i skænderier.

(5)

I gården var også en række lokummer, et pissoir og potterum. Om morgenen så man konerne komme ned med noget under forklædet. Det var pletter, der blev brugt om natten og af børnene. Der var også nogle grise, der brugte vasken, og der stod tit en hørm op af dem. En vinter, da nedløbsrørerne var frosne, hængt det bare løst ud af dem og ned ad muren. Der var også skraldebøtter på rad, der tit flød over, og holdt rotterne til. Lokumsspandene blev tømt af natmændene, som natrenovation blev kaldt. De tømte spandene op i en vogn, og kom man hjem ved 11 tiden om aftenen, kunne man lugte den i gaderne, når "chokoladevognen" havde været der. Der myldrede med rotter, og de store drenge tjente en skilling ved at slå dem ihjel eller fange dem i fælder. På politistationen fik de 25 øre for en rottehal og 1 krone for en levende rotte.

(5)

Istedgade var den store handelsgade, der lå mange forretninger, og om lørdagen havde de åbent til kl. 11 om aftenen. Da var der et myldrende liv. Farmand havde fået løn, og hvis han ikke nåede at drikke det mest op i en af de små beverdinger, som der var en masse af, gik Mor med kludesko på benene og et sjal over skulderen på indkøb i Istedgade. Der var mange gadehandlere med frugt, blomster og fisk, og de råbte i munden på hinanden for at anbefale deres varer.

(6)

Der var

altid et par urtekræmmere der solgte petroleum og koks i 15 l. spande, pindebrænde til optænding, der var bundede i små ruller, snaps, der blev hældt over på ens egen flaske i pæglervis fra en tønde. Der var

skuffer til sukker og gryn, en kaffemølle, der malede bønnerne med det samme og et par sukkertoppe, der stod i vinduet. Det blev der hugget sukkerknalder af. Ismejerierne havde spande stående på et stengulv, der var en literøse, som man tog mælken op med og kom i ens medbragte kande eller spand. På hylderne stod kopper med kogt fløde til kaffen. Der var et tykt lag flødeskind på, det blev hældt fra kopperne over i ens egen flødekande. Der var også en baker. Hver morgen stod der en lille flot søvnige unger med en kurv. Den fik de fyldt op med gammelt brød fra dagen i forvejen for 25 øre. På vejen hjem åd ungerne flødekagerne og wienerbrødene, så der kun var franskbrød og rundstykker til dem der hjemme. Hos bageren kunne man også få stegt en flæskesteg om søndagen, og man kunne købe færdigpisket flødeskum, så havde man en skål med, og den blev vejjet, og så kom der for 50 øre eller 1 krone flødeskum i. Men det var jo ikke mange, der havde råd til den luksus.

(6-7)

Da jeg var 6 år fik

jeg en flot ledde dukke til jul. Jeg kunne næsten ikke sove om natten af glæde og den legede jeg meget med. Den havde øjne der kunne lukke og fint hår. Min farmor var dybt forarget over, at jeg fik den. Den kostede 12 kr. Af hende fik vi hver jul et par strømper og et lille stykke legetøj, f.eks. et lille komfur, man kunne sætte et tællelys ind i og koge drikkevand. Min far lavede en seng til den flotte dukke og jeg fik også en dukkevogn. Den var brugt, men så kom der ny kaleche på, og jeg kørte meget med min dukke deri.

(8)

Det var

strengt at være på fattigvæsenet. I Saxogade lå et køkken, hvor de fattige familier kunne hente deres mad i spande. Jeg har set børn komme med et stort rugbrød under armen. Ned i selve rugbrødet var "Fattigvæsenet" trykt. Tøjet, børnene fik var anderledes, end det vi andre gik med. F.eks. havde vi kun sorte eller brune uldstrømper, men fattigungerne havde grå, og de blev også mobbet dengang, når de var anderledes end vi andre.

I Saxogade lå også "Frelsens hærs herberg for hjemløse". Der kunne de sove på en sovesal (Senge uden sengetøj), for en billig penge og også spise, men pengene måtte jo først tjenes ved at tigge ved dørene. På Enghavevej lå "Arbejds adler's hjem for hjemløse". Der måtte man hugge brænde og bundte dem til optændingsbrænde for at kunne sove og spise der. Nogle godgørende institutioner delte vandgrød med mælk og margarinemadder ud til fattige, blandt andet "Tvedes Gård" på Vesterbrogade.